TIESAS SPRIEDUMS (pirmā palāta)

2009. gada 9. jūlijā *

Lieta C-511/06 P

par apelācijas sūdzību atbilstoši Tiesas Statūtu 56. pantam, ko 2006. gada 11. decembrī iesniedza

Archer Daniels Midland Co., Dekatūra [*Decatur*] (Amerikas Savienotās Valstis), ko pārstāv K. O. Lencs [*C. O. Lenz*], *Rechtsanwalt*, L. Martina Aledži [*L. Martin Alegi*], E. Bačelors [*E. Batchelor*] un M. Garsija [*M. Garcia*], *solicitors*, kas norādīja adresi Luksemburgā,

apelācijas sūdzības iesniedzēja,

otrs lietas dalībnieks, kas piedalās tiesvedībā —

Eiropas Kopienu Komisija, ko pārstāv A. Bukē [*A. Bouquet*] un K. Lūiss [*X. Lewis*], pārstāvji, kas norādīja adresi Luksemburgā,

atbildētāja pirmajā instancē.

* Tiesvedības valoda — angļu.

TIESA (pirmā palāta)

šādā sastāvā: pirmās palātas priekšsēdētāja pienākumu veicējs A. Ticano [*A. Tizzano*], tiesneši M. Ilešičs [*M. Ilešič*], E. Borgs Bartets [*A. Borg Barthet*], E. Levits (referents) un Ž. Ž. Kāzels [*J.-J. Kasel*],

ģenerāladvokāts P. Mengoci [*P. Mengozzi*],
sekretārs H. fon Holšteins [*H. von Holstein*], sekretāra palīgs,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2008. gada 8. maija tiesas sēdi,

noklausījusies ģenerāladvokāta secinājumus 2008. gada 6. novembra tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Savā apelācijas sūdzībā *Archer Daniels Midland Co.* (turpmāk tekstā — "*ADM*") lūdz atcelt Eiropas Kopienu Pirmās instances tiesas 2006. gada 27. septembra spriedumu lietā T-59/02 *Archer Daniels Midland*/Komisija (Krājums, II-3627. lpp.; turpmāk tekstā — "pārsūdzētais spriedums"), ar kuru minētā tiesa daļēji ir noraidījusi tā prasību daļēji atcelt Komisijas 2001. gada 5. decembra Lēmumu 2002/742/EK par procedūru atbilstoši EK līguma 81. pantam un EEZ līguma 53. pantam (Lieta COMP/E-1/36.604 — Citronskābe) (OV 2002, L 239, 18. lpp.; turpmāk tekstā — "apstrīdētais lēmums") tiktāl, ciktāl tas attiecas uz apelācijas sūdzības iesniedzēju.

Atbilstošās tiesību normas

2 Padomes 1962. gada 6. februāra Regulas Nr. 17: Pirmā regula par Līguma [81.] un [82.] panta īstenošanu (OV 1962, 13, 204. lpp.) 15. panta 2. punktā bija paredzēts:

"Komisija ar lēmumu var uzlikt uzņēmumiem vai uzņēmumu apvienībām soda naudas 1000 līdz 1 000 000 norēķinu vienību vai lielākā apmērā, bet nepārsniedzot 10 % no katra pārkāpēja uzņēmuma iepriekšējā finanšu gada apgrozījuma, ja tie ar nodomu vai nolaidības dēļ:

a) pārkāpj [EKL] [81.] panta 1. punktu vai [82.] pantu [..]

[..]

Nosakot soda naudas apmēru, ņem vērā gan pārkāpuma smagumu, gan tā ilgumu."

3 Komisijas 1998. gada 14. janvāra paziņojumā ar nosaukumu "Pamatnostādnes sodanaudas [naudas soda] noteikšanai, piemērojot Regulas Nr. 17 15. panta

2. punktu un EOTK līguma 65. panta 5. punktu" (OV C 9, 3. lpp.; turpmāk tekstā — "Pamatnostādnes"), ir noteikts:

"Turpmāk izklāstītie principi nodrošina Komisijas lēmumu pārredzamību un objektivitāti gan no uzņēmumu, gan no Eiropas Kopienu Tiesas viedokļa, vienlaicīgi nostiprinot Komisijai piešķirto diskrecionāro varu [rīcības brīvību], kas noteikta saskaņā ar attiecīgiem tiesību aktiem, noteikt sodanaudu [naudas sodu] līdz 10 % apmērā no uzņēmuma kopējā apgrozījuma. Šī vara [rīcības brīvība] jāīsteno ar saskaņotas un nediskriminējošas politikas palīdzību, kura atbilst mērķiem, kas izvirzīti, lai sodītu par konkurences noteikumu pārkāpumiem.

Jaunā metodoloģija, ko piemēro sodanaudas [naudas soda] apmēra noteikšanai, atbilst turpmāk minētajiem noteikumiem, nosakot vispirms pamatapmēru, ko palielina, ņemot vērā atbildību pastiprinošus apstākļus, vai samazina, ņemot vērā atbildību mīkstinošus apstākļus."

4 Saskaņā ar Pamatnostādņu 1. punkta A daļu:

"Novērtējot pārkāpuma smagumu, jāņem vērā tā raksturs, faktiskā ietekme uz tirgu gadījumos, kad to iespējams noteikt, un attiecīgā ģeogrāfiskā tirgus apjoms.

Tādējādi pārkāpumi tiek grupēti vienā no trim pārkāpumu kategorijām: sīkāki pārkāpumi, smagi pārkāpumi un sevišķi smagi pārkāpumi.

[..]

Jāņem vērā arī pārkāpumu izdarītāju faktiskā ekonomiskā spēja izraisīt ievērojamus [būtiskus] zaudējumus citiem tirgus dalībniekiem, jo īpaši patērētājiem, un jānosaka tāds sodanaudas [naudas soda] apmērs, kas atturētu no turpmākām tamlīdzīgām darbībām.

[..]

Ja pārkāpumā iesaistīti vairāki uzņēmumi (piemēram, "karteļi"), atsevišķos gadījumos var būt vajadzība izsvērt piemērojamo sodanaudu [naudas sodu] apjomus, kas noteikti atbilstoši katrai no trim kategorijām, lai ņemtu vērā nodarījuma īpašo nozīmi un līdz ar to katra uzņēmuma nodarītā kaitējuma reālo ietekmi uz konkurenci, īpaši gadījumos, kad uzņēmumi, kuri izdarījuši viena veida konkurences pārkāpumus, būtiski atšķiras pēc apjoma.

[..]"

5 Pamatnostādņu 2. punktā ar virsrakstu "Atbildību pastiprinoši apstākļi" ir noteikts:

"Pamatapjomu [pamatapmēru] palielina, ja pastāv atbildību pastiprinoši apstākļi, piemēram:

[..]

— pārkāpuma aizsācēja vai pamudinātāja loma,

[..].”

6 Pamatnostādņu 3. punkts ar virsrakstu “Atbildību mīkstinoši apstākļi” ir formulēts šādi:

“Pamatapjoms [pamatapmērs] tiek samazināts, ja pastāv atbildību mīkstinoši apstākļi, piemēram:

[..]

— pārkāpumu pārtraukšana, tiklīdz iejaucas Komisija (jo īpaši tad, ja tā veic pārbaudes),

[..].”

7 Saskaņā ar Komisijas 1996. gada 18. jūlija paziņojuma par naudas sodu neuzlikšanu vai to apmēra samazināšanu lietās, kas skar aizliegtas vienošanās (OV C 207, 4. lpp.; turpmāk tekstā — "paziņojums par sadarbību"), B iedaļu ar virsrakstu "Naudas soda neuzlikšana vai tā apmēra būtiska samazināšana":

"Uzņēmumam, kas

a) paziņo par slepenu aizliegtu vienošanos Komisijai, pirms tā ar lēmumu ir uzsākusi pārbaudi attiecībā uz uzņēmumiem, kas ir aizliegtas vienošanās dalībnieki, ja vien Komisijas rīcībā jau nav pietiekamas informācijas paziņotās aizliegtās vienošanās esamības pierādīšanai;

b) pirmais sniedz izšķirošo informāciju, lai pierādītu aizliegtas vienošanās esamību;

c) ir pārtraucis savu dalību prettiesiskajā darbībā vēlākais brīdī, kad tas paziņo par aizliegtu vienošanos;

d) sniedz Komisijai visu atbilstošo informāciju, kā arī visus tā rīcībā esošos ar aizliegtu vienošanos saistītos dokumentus un pierādījumus un pastāvīgi un pilnībā sadarbojas visā izmeklēšanas laikā;

e) nav piespiedis citu uzņēmumu būt aizliegtas vienošanās dalībniekam un nelikumīgajā darbībā tam nav bijusi iniciatora vai noteicoša loma,

tiek piešķirts naudas soda apmēra, kas tam būtu noteikts sadarbības neesamības gadījumā, samazinājums vismaz 75 % apmērā, kas var tikt palielināts līdz pilnai naudas soda nepiemērošanai."

8 Šī paziņojuma D iedaļā ar virsrakstu "Naudas soda apmēra ievērojams samazinājums" ir paredzēts:

"1. Ja uzņēmums sadarbojas, neizpildot visus B un C iedaļā uzskaitītos nosacījumus, tam naudas soda apmēru samazina par 10 % līdz 50 % no apmēra, kāds tam būtu noteikts gadījumā, ja tas nebūtu sadarbojies.

[..]"

9 Minētā paziņojuma E iedaļas 2. punkts ir formulēts šādi:

"Tikai brīdī, kad Komisija pieņems savu lēmumu, tā novērtēs, vai B, C vai D iedaļā paredzētie nosacījumi ir izpildīti un līdz ar to vai naudas soda apmērs ir jāsamazina vai pat naudas sods nav jāuzliek. Nebūtu pareizi, ja Komisija veiktu šādus pasākumus pirms administratīvās procedūras beigām, jo minētie nosacījumi ir piemērojami visā šīs procedūras gaitā."

Prāvas rašanās fakti

Aizliegta vienošanās

10 Komisija apstrīdēto lēmumu nosūtīja pieciem uzņēmumiem, kas ražo citronskābi, proti, *ADM*, *Cerestar Bioproducts BV* (turpmāk tekstā — "*Cerestar*"), *F. Hoffmann-La Roche AG* (turpmāk tekstā — "*HLR*"), *Haarmann & Reimer Corporation* (turpmāk tekstā — "*H & R*") un *Jungbunzlauer AG* (turpmāk tekstā — "*JBL*").

11 Citronskābe ir oksidētājs un konservēšanas līdzeklis, ko izmanto pārtikā un dzērienos, mājsaimniecības tīrīšanas un mazgāšanas līdzekļos, farmaceitiskajos un kosmētikas produktos, kā arī dažādos rūpnieciskos procesos.

12 1995. gada augustā Komisija tika informēta, ka Amerikas Savienoto Valstu tieslietu ministrija ir uzsākusi izmeklēšanu saistībā ar citronskābes tirgu Amerikas Savienotajās Valstīs. Uzņēmumi *ADM*, *Cerestar*, *HLR*, *H & R* un *JBL*, kas bija atzinuši, ka ir bijuši aizliegtas vienošanās dalībnieki, samaksāja naudas sodus saskaņā ar vienošanos, kas panākta ar minēto ministriju. Turklāt dažām personām naudas sods tika noteikts personīgi.

13 1997. gada 6. augustā Komisija saskaņā ar Regulas Nr. 17 11. pantu četriem lielākajiem citronskābes ražotājiem Eiropas Kopienā nosūtīja lūgumus sniegt informāciju.

14 Atbildot uz vēlāku lūgumu, kas nosūtīts 1998. gada jūlijā, *Cerestar* informēja Komisiju par savu nodomu sadarboties. 1998. gada 29. oktobra sanāksmē ar Komisijas pārstāvjiem *Cerestar* pārstāvji no galvas aprakstīja aizliegtas vienošanās ietvaros

veiktas darbības, kurās bija piedalījušies pieci šī sprieduma 10. punktā minētie uzņēmumi (turpmāk tekstā — "aizliegta vienošanās"), kā arī dažus tās darbības mehānismus. Turklāt šis uzņēmums uzsvēra *ADM* lomu atsevišķās daudzpusējās minēto uzņēmumu sanāksmēs. *Cerestar* apstiprināja šo liecību 1999. gada 25. marta rakstveida paziņojumā (turpmāk tekstā — "*Cerestar* paziņojums").

15 1998. gada 11. decembrī *ADM* pārstāvji sanāksmē ar Komisijas pārstāvjiem izklāstīja, kādās pret konkurenci vērstās darbībās šī sabiedrība bija piedalījusies, īstenojot aizliegtu vienošanos. Minētā sabiedrība šos izteikumus apstiprināja ar 1999. gada 15. janvāra vēstuli (turpmāk tekstā — "*ADM* paziņojums").

16 Pamatojoties uz informāciju, ko pieci apsūdzētie uzņēmumi paziņojuši, atbildot uz Komisijas papildu lūgumiem sniegt informāciju, tā 2000. gada 29. martā tiem nosūtīja paziņojumu par iebildumiem (turpmāk tekstā — "paziņojums par iebildumiem"), kurā tā pārmeta, ka no 1991. gada marta līdz 1995. gada maijam četri no tiem, tostarp *ADM*, un no 1992. gada maija līdz 1995. gada maijam — *Cerestar*, piedaloties slepenā aizliegtā vienošanās par citronskābes tirgu, tie ir pārkāpuši EKL 81. panta 1. punktu un Eiropas Ekonomikas zonas 1992. gada 2. maija līguma (OV 1994, L 1, 3. lpp.) 53. panta 1. punktu. Komisija tiem īpaši pārmeta, ka tie sev ir piešķīruši precīzas tirdzniecības kvotas un tās ir ievērojuši, ir noteikuši mērķa un/vai minimālās cenas, atcēluši atlaides un apmainījušies ar īpašu informāciju par klientiem. Neviens no šiem uzņēmumiem nav pieprasījis veikt nopratināšanu, ne arī ir apstrīdējis paziņojumā par iebildumiem izklāstīto faktu esamību. Tie tikai rakstveidā ir atbildējuši uz tajā izteiktajiem pārmetumiem.

Paziņojums par iebildumiem

17 Paziņojuma par iebildumiem I daļas C iedaļā Komisija ir izklāstījusi faktus, uz kuriem attiecas tās iebildumi. Šī paziņojuma 50. punktā tā ir uzskaitījusi piecus galvenos

pierādījumu dokumentus, ar kuriem tā ir pamatojusi savu faktu konstatāciju un kas ir pievienoti minētajam paziņojumam kopā ar sešiem citiem dokumentiem, starp kuriem bija arī protokols, kurā iekļauti paziņojumi, ko sniedzis *ADM* pārstāvis 1998. gada 11. decembra sanāksmē ar Komisijas pārstāvjiem, proti, *ADM* paziņojums, 1996. gada 5. novembra protokols, kurā iekļauti *ADM* bijušā pārstāvja paziņojumi Amerikas Savienoto Valstu Tieslietu ministrijas pārstāvjiem un Federālā izmeklēšanas biroja (FIB) aģentiem *antitrust* procedūras gaitā, ko īstenojušas Amerikas Savienoto Valstu iestādes (turpmāk tekstā — "FIB ziņojums"), kā arī *Cerestar* paziņojums.

18 Turklāt paziņojuma par iebildumiem 161. un 162. punktā bija norādīts, ka, lai novērtētu pārkāpuma smagumu, Komisija ņems vērā faktus, kas aprakstīti un novērtēti minētajā C iedaļā, un ka, nosakot katram uzņēmumam piemērojamo naudas sodu, tā tostarp ņems vērā lomu, kāda bija katram uzņēmumam slepenajās vienošanās, kas ir aprakstītas šī paziņojuma I daļā.

19 Visbeidzot, minētā paziņojuma 57. un 58. punktā ir minētas divpusējas sanāksmes, kurās 1991. gada janvārī piedalījās *ADM* un attiecīgi *JBL*, *HLR*, kā arī *H & R*, lai uzsāktu īstenot aizliegtu vienošanos.

ADM paziņojums

20 *ADM* paziņojumā ir iekļauts sīks un skaitļos izteikts aizliegtas vienošanās mehānismu apraksts un konkrētāk lēmumi, ko pieņēmuši apsūdzētie uzņēmumi sanāksmēs, kuras tā rīkojusi no 1991. gada marta līdz 1995. gada maijam.

FIB ziņojums

21 FIB ziņojumā ir iekļauts bijušā *ADM* pārstāvja sniegts aizliegtas vienošanās mehānismu apraksts un konkrētāk informācija par sanāksmēm, kas notikušas apsūdzēto uzņēmumu starpā. Šajā ziņojumā turklāt ir minēts, ka tika organizētas sanāksmes, kurās piedalījās katra uzņēmuma, kas bija aizliegtas vienošanās dalībnieks, pārstāvji, to skaitā tā sauktās "masters" sanāksmes, kurās satikās visaugstākās pakāpes pārstāvji un kuras bija saistītas ar aizliegtas vienošanās mērķiem un mehānismiem, bet tā sauktajās "sherpa" sanāksmēs tikās pārstāvji, kas bija atbildīgi par šo mehānismu praktisku īstenošanu. Saskaņā ar šo pašu ziņojumu iztaujātajai personai bija šķitis, ka kādam citam bijušajam *ADM* pārstāvim, sauktam par "Viedo", kas bija piedalījies iepriekš minētajās divu veidu sanāksmēs, bija zināma aizliegtas vienošanās — sauktas par "G-4/5 nolīgumu" — mehānisma ideja un tam bija pietiekami aktīva loma šī mehānisma īstenošanā.

Cerestar paziņojums

22 *Cerestar* paziņojumā kopsavilkuma veidā ir iekļauts apsūdzēto uzņēmumu pārstāvju daudzpusējo sanāksmju apraksts, kā arī tajās pieņemtie lēmumi. Šajā paziņojumā ir precizēts, ka *Cerestar* pārstāvim šķita, ka *ADM* pārstāvim šajās sanāksmēs bija vadošā loma.

Apstrīdētais lēmums

23 Saskaņā ar apstrīdētā lēmuma 1. panta 1. punktu pieci uzņēmumi, uz kuriem tas attiecas, "ir pārkāpuši Līguma 81. panta 1. punktu [..], piedaloties līgumā un/vai ilgstošās saskaņotās darbībās citronskābes nozarē".

24 Šī lēmuma 1. panta 2. punktā ir noteikts, ka pārkāpums ir turpinājies no 1991. gada marta līdz 1995. gada maijam *ADM*, *HLR*, *H & R*, kā arī *JBL* gadījumā un no 1992. gada maija līdz 1995. gada maijam *Cerestar* gadījumā.

25 Minētā lēmuma 3. pants ir formulēts šādi:

"Par [1. punktā] konstatēto pārkāpumu [..] tiek noteikti šādi naudas sodi:

a) [*ADM*]: naudas sods EUR 39,69 miljonu apmērā,

b) [*Cerestar*]: naudas sods EUR 170 000 apmērā,

c) [*HLR*]: naudas sods EUR 63,5 miljonu apmērā,

d) [*H & R*]: naudas sods EUR 14,22 miljonu apmērā,

e) [*JBL*]: naudas sods EUR 17,64 miljonu apmērā."

26 Lai apstrīdētajā lēmumā noteiktu naudas sodu apmēru, Komisija piemēroja Pamatnostādnēs, kā arī paziņojumā par sadarbību izklāstīto metodiku.

27 Pirmkārt, Komisija naudas soda pamatsummu noteica atkarībā no pārkāpuma smaguma un ilguma.

28 Attiecībā uz pārkāpuma smagumu Komisija vispirms apstrīdētā lēmuma 230. apsvērumā pārkāpumu kvalificēja kā sevišķi smagu, ņemot vērā tā raksturu, tā konkrēto ietekmi uz Eiropas Ekonomikas zonas citronskābes tirgu un attiecīgā ģeogrāfiskā tirgus izmēru.

29 Pēc tam apstrīdētā lēmuma 233. apsvērumā Komisija norādīja, ka bija jāņem vērā faktiskā ekonomiskā spēja kaitēt konkurencei un naudas sods jānosaka tādā apmērā, kas garantētu pietiekami preventīvu ietekmi. Tādējādi, pamatojoties uz pasaules apgrozījumu, ko attiecīgie uzņēmumi ieguvuši, pārdodot citronskābi 1995. gadā, kas bija pārkāpuma perioda pēdējais gads, Komisija tos ir iedalījusi trīs kategorijās. Pirmajā tā ir iekļāvusi *H & R*, kam pieder 22 % no pasaules tirgus, otrajā — *ADM* un *JBL*, kam pieder [konfidenciāls] no tirgus, kā arī *HLR*, kam pieder 9 % no tirgus, un trešajā — *Cerestar*, kam pieder 2,5 % no pasaules tirgus. Pamatojoties uz šo, Komisija sākumsummu noteica attiecīgi EUR 35 miljonu apmērā uzņēmumam, kas iekļauts pirmajā kategorijā, EUR 21 miljonu apmērā uzņēmumiem, kuri iekļauti otrajā kategorijā, un EUR 3,5 miljonu apmērā — trešajā kategorijā iekļautajiem uzņēmumiem.

30 Turklāt, lai nodrošinātu naudas sodam pietiekami preventīvu ietekmi, Komisija pielāgoja šīs pamatsummas. Tādējādi, ņemot vērā attiecīgo uzņēmumu izmēru un kopējos līdzekļus, kas izteikti kā to kopējais pasaules apgrozījums, sākumsummām, kas noteiktas attiecībā uz *ADM* un *HLR*, Komisija ir piemērojusi reizināšanas koeficientu 2 un sākumsummai, kas noteikta attiecībā uz *H & R*, — reizināšanas koeficientu 2,5.

31 Turklāt no apstrīdētā lēmuma 249. un 250. apsvēruma izriet, ka, lai ņemtu vērā katra uzņēmuma izdarītā pārkāpuma ilgumu, šādā veidā noteiktās summas tika palielinātas par 10 % par katru gadu, kurā tas bija aizliegtas vienošanās dalībnieks, proti, palielinātas par 40 % attiecībā uz *ADM*, *HLR*, *H & R* un *JBL* un par 30 % attiecībā uz *Cerestar*.

32 Tādējādi apstrīdētā lēmuma 254. apsvērumā Komisija attiecībā uz *ADM* naudas soda pamatsummu ir noteikusi EUR 58,8 miljonu apmērā. Attiecībā uz *Cerestar*, *HLR*, *H & R* un *JBL* pamatsummas tika noteiktas attiecīgi EUR 4,55, 58,8, 122,5 un 29,4 miljonu apmērā.

33 Otrkārt, kā izriet no apstrīdētā lēmuma 273. apsvēruma, *ADM* un *HLR* piemērojamās naudas sodu pamatsummas tika palielinātas par 35 % atbildību pastiprinošo apstākļu dēļ, jo šiem uzņēmumiem bija bijusi aizsācēja loma aizliegtas vienošanās īstenošanā.

34 Šī lēmuma 263. un 264. apsvērumā Komisija divpusējās *ADM* un trīs pārējo uzņēmumu, kas ir aizliegtas vienošanās dalībnieki, sanāksmes ir uzskatījusi par norādi uz to, ka *ADM* bija aizliegtas vienošanās iniciatore, piebilstot, ka cita informācija pierāda, ka tai aizliegtas vienošanās īstenošanā bija aizsācēja loma.

35 Šajā sakarā apstrīdētā lēmuma 265. un 266. apsvērumā Komisija ir atsaukusies uz dažiem faktiem, kas iekļauti FIB ziņojumā un *Cerestar* paziņojumā.

36 Treškārt, šī lēmuma 274.–291. apsvērumā Komisija ir pārbaudījusi un noraidījusi atsevišķu uzņēmumu lūgumus tiem piemērot atbildību mīkstinošus apstākļus.

37 Ceturtkārt, atbilstoši Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktam Komisija apstrīdētā lēmuma 293. apsvērumā ir pielāgojusi summas, kas šādā veidā ir aprēķinātas attiecībā uz *Cerestar*, kā arī *H & R*, lai tās nepārsniegtu 10 % robežu no šo uzņēmumu ikgadējā kopējā apgrozījuma.

38 Visbeidzot, piektkārt, atbilstoši paziņojumam par sadarbību Komisija apsūdzētajiem uzņēmumiem ir piešķīrusi attiecīgo naudas sodu apmēra samazinājumu.

39 Tādējādi no apstrīdētā lēmuma 305. un 310. apsvēruma izriet, ka *Cerestar* atbilstoši šī paziņojuma B iedaļai saņēma "ļoti lielu" samazinājumu, proti, 90 % no naudas soda apmēra, kas tam būtu bijis noteikts nesadarbošanās gadījumā, jo tas bija pirmais uzņēmums, kas Komisijai sniedza izšķirošu informāciju, lai pierādītu aizliegtas vienošanās esamību.

40 Apstrīdētā lēmuma 306. apsvērumā Komisija noraidīja *ADM* argumentus, kuru mērķis bija pierādīt, ka tā ir jāuzskata par uzņēmumu, kas pirmais ir sniedzis šo informāciju, un tai atbilstoši paziņojuma par sadarbību D iedaļai piešķīra tikai "būtisku" samazinājumu, proti, 50 % no naudas soda apmēra, kas tai būtu bijis noteikts nesadarbošanās gadījumā.

41 Turklāt *JBL*, *H & R* un *HLR* saņēma samazinājumu attiecīgi 40 %, 30 % un 20 % apmērā no naudas sodu apmēra, kas tiem būtu noteikts nesadarbošanās gadījumā.

Tiesvedība Pirmās instances tiesā un pārsūdzētais spriedums

42 2002. gada 28. februārī *ADM* par apstrīdēto lēmumu cēla prasību Pirmās instances tiesā.

43 Minētajā prasībā *ADM* lūdza atcelt apstrīdētā lēmuma 1. pantu tiktāl, ciktāl tajā ir konstatēts, ka tā ir piedalījusies citronskābes tirgus ražotspējas ierobežošanā un tā ražotāja izvēlē, kam ir jānosaka cenas palielinājums katrā minētā tirgus valsts segmentā, atcelt šī lēmuma 3. pantu tiktāl, ciktāl tas uz to attiecas, un pakārtoti samazināt tai noteikto naudas sodu.

44 Savas prasības pamatojumam *ADM* iesniedza dažādus pamatus, kas attiecas uz tai noteiktā naudas soda apmēru un kas tostarp vērsti pret pārkāpuma smaguma vērtējumu, *ADM* kā aizliegtas vienošanās aizsācēja kvalifikāciju, atbildību mīkstinošo apstākļu un sadarbības, ko tā ir pierādījusi administratīvās procedūras gaitā, vērtējumu.

45 Pirmkārt, attiecībā uz pārkāpuma smagumu *ADM* norādīja, ka, novērtējot aizliegtas vienošanās konkrētu ietekmi, Komisija ir pieļāvusi kļūdas, nosakot konkrēto tirgu, jo tā nav iepriekš noteikusi šādu tirgu un līdz ar to šādā noteikšanā nav ņēmusi vērā citronskābes aizstājējus.

46 Pēc tam, kad pārsūdzētā sprieduma 201. punktā bija konstatēts, ka *ADM* nebija pierādījusi, ka aizliegtas vienošanās, kas attiecas uz citronskābi plašākā tirgū, uz kuru tā atsaucās, ietekme nepastāvēja vai vismaz nebija būtiska, Pirmās instances tiesa šo pamatu noraidīja.

47 Otrkārt, attiecībā uz *ADM* kā aizliegtas vienošanās aizsācēja kvalifikāciju tas pārmeta Komisijai, ka tā ir pieļāvusi kļūdas, novērtējot apstākļus, kas tika izvēlēti, lai veiktu šādu kvalifikāciju. No vienas puses, apelācijas sūdzības iesniedzēja norādīja, ka Komisija bija izmantojusi dokumentu, ko sagatavojušas trešās valsts iestādes, proti, FIB ziņojumu, pārkāpjot tās procesuālās garantijas, jo tai nebija iespējas izteikt savu viedokli par minētā dokumenta spēkā esamību. No otras puses, tā apgalvo, ka Komisija nebija ievērojusi tās tiesības uz aizstāvību, jo tā savā paziņojumā par iebildumiem nebija minējusi ne *ADM* kā aizliegtas vienošanās aizsācēja kvalifikāciju, ne arī apstākļus, kas iegūti no FIB ziņojuma un *Cerestar* paziņojuma, lai pierādītu šo aizsācēja lomu.

48 Pirmās instances tiesa pārsūdzētā sprieduma 215. punktā ir atgādinājusi, ka Komisija šādas kvalifikācijas veikšanai bija pamatojusies uz trīs apstākļiem, proti, divpusējām sanāksmēm, FIB ziņojumu un *Cerestar* paziņojumu.

49 Attiecībā uz divpusējām sanāksmēm Pirmās instances tiesa pārsūdzētā sprieduma 226. punktā ir norādījusi, ka Komisija nav pieļāvusi acīmredzamas kļūdas vērtējumā, uzskatot, ka runa ir par papildu norādi attiecībā pret diviem citiem dokumentiem — FIB ziņojumu un *Cerestar* paziņojumu, kas pierāda, ka *ADM* bija aizliegtas vienošanās aizsācēja loma.

50 Attiecībā uz FIB ziņojumu Pirmās instances tiesa pārsūdzētā sprieduma 268. punktā ir norādījusi, ka, paziņojumam par iebildumiem pievienojot šo ziņojumu, Komisija bija devusi *ADM* iespēju izteikt savu viedokli par minētā ziņojuma spēkā esamību it īpaši saistībā ar iespējamiem procesuāliem pārkāpumiem, kas izriet no tā ņemšanas vērā. Pēc tam, kad bija konstatēts, ka *ADM* šo ziņojumu nebija apšaubījusi nevienā administratīvās procedūras stadijā, Pirmās instances tiesa minētā sprieduma 270. punktā atzina, ka Komisija nav pārkāpusi prasītājas procesuālās tiesības.

51 Attiecībā uz *Cerestar* paziņojumu Pirmās instances tiesa pārsūdzētā sprieduma 290. punktā ir konstatējusi, ka tā saturs atbilst FIB ziņojuma saturam, tāpēc Komisija nav pieļāvusi acīmredzamu kļūdu vērtējumā, tam piešķirot lielāku pierādījuma spēku

nekā citiem pierādījumiem, ko apelācijas sūdzības iesniedzēja bija sniegusi, lai mēģinātu pierādīt, ka tai nebija aizliegtas vienošanās aizsācēja loma.

52 Tādējādi pārsūdzētā sprieduma 436.–439. punktā Pirmās instances tiesa ir atzinusi, ka apsūdzētajiem uzņēmumiem nosūtītajā paziņojumā par iebildumiem bija iekļauti galvenie faktiskie un tiesību apstākļi, kas varēja pamatot naudas sodu, kuru Komisija bija paredzējusi tiem piemērot. Pirmkārt, šajā procedūras stadijā Komisijai nebija jāinformē *ADM*, ka tā tiks atzīta par aizliegtas vienošanās aizsācēju. Otrkārt, tā kā tika konstatēts, ka FIB ziņojums un *Cerestar* paziņojums bija pievienoti šim paziņojumam, Pirmās instances tiesa atzina, ka *ADM* nevarēja apgalvot, ka ir pārkāptas tās tiesības uz aizstāvību, kaut arī tajā minētā paziņojuma daļā, kas attiecas uz faktu izklāstu, Komisija nebija skaidri norādījusi, ka tā varētu *ADM* uzskatīt par aizliegtas vienošanās aizsācēju, ne arī bija norādījusi apstākļus, ko tā bija ņēmusi vērā, lai secinātu, ka *ADM* ir aizliegtas vienošanās aizsācēja.

53 Līdz ar to Pirmās instances tiesa noraidīja *ADM* pamatu, kas attiecās uz tās atzīšanu par aizliegtas vienošanās aizsācēju.

54 Treškārt, *ADM* norādīja, ka Komisija nepamatoti tai nebija piemērojusi Pamatnostādņu 3. punkta trešajā ievilkumā paredzēto atbildību mīkstinošo apstākli, kaut arī tā bija beigusi piedalīties aizliegtā vienošanā tūlīt pēc Amerikas Savienoto Valstu konkurences iestāžu iejaukšanās.

55 Pēc tam, kad pārsūdzētā sprieduma 335. un 336. punktā Pirmās instances tiesa bija interpretējusi Pamatnostādņu 3. punkta trešo ievilkumu, tā minētā sprieduma 338. punktā secināja, ka šo atbildību mīkstinošo apstākli nevar piemērot pēc savas ierosmes, bet ka tas ir atkarīgs no īpašiem, konkrētam gadījumam raksturīgajiem apstākļiem. Pirmās instances tiesa uzskata, ka attiecīgās aizliegtās vienošanās slepenais raksturs pierāda, ka pārkāpumu, kuros attiecīgie uzņēmumi tika vainoti, tie ir izdarījuši apzināti, līdz ar to saskaņā ar tās judikatūru šāda pārkāpuma izbeigšanu nevar uzskatīt par atbildību mīkstinošu apstākli, ja tas tiek atklāts pēc Komisijas iejaukšanās. Tādējādi

Pirmās instances tiesa noraidīja *ADM* pamatu, kas attiecās uz to, ka šis apstāklis nebija ņemts vērā kā atbildību mīkstinošs apstāklis.

56 Ceturtkārt, *ADM* pārmeta Komisijai, ka tā nav tai piešķīrusi "ļoti lielu" naudas soda, kas tai būtu noteikts nesadarbošanās gadījumā, apmēra samazinājumu paziņojuma par sadarbību B iedaļas nozīmē, kaut arī tā bija pirmais uzņēmums, kas Komisijai bija sniedzis izšķirošu informāciju, lai pierādītu aizliegtas vienošanās pastāvēšanu.

57 Pirmās instances tiesa noraidīja arī šo pamatu, pārsūdzētā sprieduma 377. un 378. punktā atzīstot, ka Komisija pamatoti nav piemērojusi "ļoti lielu" naudas soda apmēra samazinājumu, ņemot vērā, ka *ADM* bija aizliegtas vienošanās aizsācēja loma.

58 Visbeidzot, pārējā daļā Pirmās instances tiesa apmierināja *ADM* pamatu, kas attiecās uz to, ka apstrīdētā lēmuma 158. apsvērumā prettiesiski bija ņemti vērā atsevišķi apstākļi, kuri nebija minēti paziņojumā par iebildumiem. Tādējādi tā atcēla šī lēmuma 1. pantu tiktāl, ciktāl kopā ar minēto apsvērumu tajā bija konstatēts, ka *ADM*, pirmkārt, ir iesaldējusi, ierobežojusi un slēgusi citronskābes ražošanu un, otrkārt, ir izvēlējusies ražotāju, kam jānosaka cenas paaugstinājums katrā attiecīgā tirgus valsts sektorā. Tomēr, uzskatot, ka šie apstākļi bija pārmērīgi salīdzinājumā ar galvenajām aizliegtas vienošanās pazīmēm, Pirmās instances tiesa atzina, ka naudas soda apmērs, ko Komisija noteikusi *ADM*, nebija jāgroza. Visbeidzot, tā piesprieda *ADM* segt visus tiesāšanās izdevumus, izņemot vienu desmito daļu no tā tiesāšanās izdevumiem, ko tā piesprieda atlīdzināt Komisijai.

Lietas dalībnieku prasījumi

59 *ADM* lūdz Tiesu:

— atcelt pārsūdzēto spriedumu tiktāl, ciktāl Pirmās instances tiesa ar to ir noraidījusi prasību atcelt apstrīdēto lēmumu;

— atcelt apstrīdētā lēmuma 3. pantu tiktāl, ciktāl tas attiecas uz apelācijas sūdzības iesniedzēju;

— pakārtoti — grozīt minēto 3. pantu, atceļot vai samazinot apelācijas sūdzības iesniedzējai uzlikto naudas sodu;

— pakārtoti tam — nosūtīt lietu Pirmās instances tiesai, lai tā pasludinātu nolēmumu saskaņā ar Tiesas spriedumā izvērtētajiem tiesību jautājumiem, un

— katrā ziņā piespriest Komisijai segt pašai savus tiesāšanās izdevumus, kā arī atlīdzināt *ADM* tiesāšanās izdevumus saistībā ar tiesvedību Pirmās instances tiesā un Tiesā.

60 Komisija lūdz Tiesu:

— apelācijas sūdzību noraidīt un

— piespriest *ADM* atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

Par apelāciju

61 Apelācijas sūdzības iesniedzēja savas apelācijas sūdzības pamatojumam norāda deviņus pamatus, kas attiecīgi ir pamatoti ar:

— attiecībā uz pieciem pirmajiem pamatiem — dažādām kļūdām tiesību piemērošanā, ko Pirmās instances tiesa ir pieļāvusi saistībā ar *ADM* kā aizliegtas vienošanās aizsācēja kvalifikāciju;

— attiecībā uz sesto pamatu — kļūdu tiesību piemērošanā, ko Pirmās instances tiesa ir pieļāvusi, atsakoties *ADM* piemērot atbildību mīkstinošus apstākļus, kas saistīti ar tās dalības aizliegtā vienošanās izbeigšanu;

— attiecībā uz septīto un astoto pamatu — tiesiskās paļāvības aizsardzības principa pārkāpumu un kļūdu tiesību piemērošanā, ko Pirmās instances tiesa pieļāvusi saistībā ar paziņojumā par sadarbību paredzēto noteikumu piemērošanu, un

— attiecībā uz devīto pamatu — principa, saskaņā ar kuru Komisijai ir jāievēro normas, ko tā sev ir noteikusi saistībā ar konkrētā tirgus noteikšanu, novērtējot pārkāpuma smagumu, pārkāpumu.

Par pirmo pamatu, kas pamatots ar kļūdu tiesību piemērošanā, kura pieļauta, novērtējot, vai ir ievērotas ADM *tiesības uz aizstāvību saistībā ar tās aizsācēja lomas atzīšanu*

Lietas dalībnieku argumenti

62 Norādot šo pamatu, kas ir sadalīts divās daļās, *ADM* apgalvo, ka Pirmās instances tiesa ir pārkāpusi tās tiesības uz aizstāvību.

63 Pirmajā daļā apelācijas sūdzības iesniedzēja pārmet Pirmās instances tiesai, ka tā pārsūdzētā sprieduma 437. un 438. punktā ir konstatējusi, ka Komisija paziņojumā par iebildumiem ir norādījusi galvenos faktiskos apstākļus, kas raksturo tās rīcības smagumu, kaut arī tajā nebija minēts, ka *ADM* varēja uzskatīt par aizliegtas vienošanās aizsācēju. Aizsācēja loma ir viens no galvenajiem apstākļiem, kam bija jāizriet no paziņojuma par iebildumiem, lai nebūtu pārkāptas attiecīgā uzņēmuma tiesības uz aizstāvību.

64 Otrajā daļā *ADM* norāda, ka Komisija to paziņojumā par iebildumiem nav brīdinājusi par faktiem, kas apstrīdētajā lēmumā ņemti vērā, lai secinātu, ka tai ir bijusi aizsācēja loma. Tas vien, ka šī paziņojuma pielikumā bija iekļauti dokumenti, no kuriem šie fakti izriet, nebija pietiekams apstāklis, lai nodrošinātu apelācijas sūdzības iesniedzējas tiesību uz aizstāvību ievērošanu.

65 Komisija uzskata, ka šis pamats nav pamatots. Attiecībā uz pirmo daļu ir jānorāda, ka, paziņojuma par iebildumiem 158. punktā minot, ka tiks ņemta vērā loma, kāda bija individuāli katram uzņēmumam, kas piedalījās pārkāpumā, kad tiks novērtēts pārkāpuma smagums, Komisija ir izpildījusi judikatūrā paredzētās prasības, uz kurām atsaucas pati apelācijas sūdzības iesniedzēja, kā Pirmās instances tiesa to ir atzinusi.

66 Otrajai daļai nav nozīmes, jo Pirmās instances tiesa tostarp ir atzinusi, ka Komisijai paziņojumā par iebildumiem nebija jāizklāsta fakti, kas tai lika prasītāju atzīt par aizliegtas vienošanās aizsācēju. Katrā ziņā minētā daļa ir nepamatota, ņemot vērā, ka prasītājai šie fakti bija zināmi, jo tie izrietēja no šim paziņojumam pievienotajiem dokumentiem. Turklāt dažādos minētā paziņojuma punktos apelācijas sūdzības iesniedzēja bija skaidri minēta. Tādējādi tai bija dota iespēja izteikt savus iebildumus attiecībā uz dokumentiem, kas izmantoti, lai pierādītu tās aizsācēja lomu administratīvās procedūras stadijā, līdz ar to tās tiesības uz aizstāvību nav tikušas pārkāptas.

Tiesas vērtējums

— Par pirmā pamata pirmo daļu

67 No pārsūdzētā sprieduma 437. punktā iekļautajiem secinājumiem izriet, ka pārkāpumu, kurā tiek vainoti apsūdzētie uzņēmumi, Komisija *ADM* nosūtītajā paziņojumā par iebildumiem ir kvalificējusi kā ļoti smagu un ir izteikusi nodomu naudas sodus noteikt pietiekami preventīvā apmērā. Šajā kontekstā arī no minētā paziņojuma 158., 161. un 162. apsvēruma izriet, ka Komisija ņems vērā lomu, kāda bija individuāli katram uzņēmumam, kurš bija piedalījies pārkāpumā.

68 Ir jāuzsver, ka no Tiesas pastāvīgās judikatūras, ko Pirmās instances tiesa minējusi pārsūdzētā sprieduma 434. punktā, izriet — tā kā Komisija savā paziņojumā par iebildumiem tieši norāda, ka tā pārbaudīs, vai attiecīgajiem uzņēmumiem uzliekams naudas sods, un tā kā Komisija norāda galvenos faktu un tiesību elementus, uz kuru pamata var piemērot naudas sodu, kā, piemēram, iespējamā pārkāpuma smagumu un ilgumu, kā arī faktu, ka pārkāpums izdarīts "tīši vai nolaidības dēļ", tā izpilda savu pienākumu ievērot apsūdzēto uzņēmumu tiesības tikt uzklausītiem. Šādi rīkojoties, Komisija tiem sniedz informāciju, kas nepieciešama, lai aizstāvētos ne tikai pret apsūdzību pārkāpumā, bet arī pret naudas soda uzlikšanu (šajā sakarā skat. 2005. gada 28. jūnija spriedumu apvienotajās lietās C-189/02 P, C-202/02 P, no C-205/02 P līdz C-208/02 P un C-213/02 P *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, Krājums, I-5425. lpp., 428. punkts, kā arī 2008. gada 18. decembra spriedumu apvienotajās lietās C-101/07 P un C-110/07 P *Coop de France Bétail et Viande*/Komisija, 49. punkts).

69 Turklāt no judikatūras izriet, ka tad, ja Komisijai būtu pienākums paziņojuma par iebildumiem sagatavošanas stadijā apsūdzētajiem uzņēmumiem sniegt konkrētas norādes par paredzēto naudas sodu apmēru, tai būtu noteikts pienākums nepiemērotā veidā apsteigt savu galīgo lēmumu (šajā sakarā skat. 1983. gada 7. jūnija spriedumu apvienotajās lietās no 100/80 līdz 103/80 *Musique Diffusion française* u.c./Komisija, *Recueil*, 1825. lpp., 21. punkts).

70 Šajā sakarā ir jāuzsver, ka aizliegtas vienošanās aizsācēja kvalifikācija būtiski ietekmē šādi kvalificējamam uzņēmumam piemērojamā naudas soda apmēru. Tādējādi saskaņā ar Pamatnostādņu 2. punktu runa ir par atbildību pastiprinošu apstākli, kas ir pamats naudas soda pamatsummas būtiskam palielinājumam. Tāpat arī saskaņā ar paziņojuma par sadarbību B iedaļas e) punktu šāda kvalifikācija jau sākotnēji izslēdz ļoti liela samazinājuma piemērošanu naudas sodam, kaut arī apsūdzētais uzņēmums, kas kvalificēts kā aizliegtas vienošanās aizsācējs, būtu izpildījis visus tajā minētos nosacījumus, lai varētu saņemt šādu samazinājumu.

71 Tādējādi Komisijai paziņojumā par iebildumiem ir jānorāda apstākļi, ko tā uzskata par atbilstošiem, lai apsūdzētais uzņēmums, ko var kvalificēt kā aizliegtas vienošanās aizsācēju, varētu atbildēt uz šādu iebildumu. Tomēr, ņemot vērā, ka šāds paziņojums ir viens no posmiem galīgā lēmuma pieņemšanā un ka tādējādi tas nav atzīstams par

Komisijas galīgo nostāju, nevar prasīt, lai Komisija jau šajā stadijā veiktu to apstākļu juridisko kvalifikāciju, ar kuriem tā pamato savu galīgo lēmumu, lai uzņēmumu kvalificētu kā aizliegtas vienošanās aizsācēju.

72 No tā izriet, ka Pirmās instances tiesai nevar pārmest, ka tā ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā, atzīstot, ka paziņojumā par iebildumiem Komisija varēja nenorādīt, ka tai ir iespēja *ADM* kvalificēt kā aizliegtas vienošanās aizsācēju.

73 Tādējādi pirmā pamata pirmā daļa ir jānoraida kā nepamatota.

— Par pirmā pamata otro daļu

74 Šajā daļā *ADM* apgalvo, ka, pārsūdzētā sprieduma 439. punktā atzīstot, ka tai bija dota iespēja paust savu viedokli par atsevišķiem faktiem, kas ņemti vērā, lai to atzītu par aizliegtas vienošanās aizsācēju, jo šie fakti izriet no paziņojumam par iebildumiem pievienotajiem dokumentiem, Pirmās instances tiesa ir pārkāpusi tās tiesības uz aizstāvību.

75 Lai *ADM* atzītu par aizliegtas vienošanās aizsācēju, Komisija apstrīdētā lēmuma 265. un 266. apsvērumā ir pamatojusies uz faktiem, kas izriet no FIB ziņojuma, kā arī no *Cerestar* paziņojuma.

76 Tādējādi, pirmkārt, minētajā 265. apsvērumā, kurā ir citāts no FIB ziņojuma, ir norādīts, ka "G-4/5 nolīguma mehānisms, šķiet, ir [*ADM* pārstāvja] iecere un ka 1991. gada 6. marta Bāzeles sanāksmē, kurā ticis formulēts nolīgums [par citronskābi], [šim pārstāvim] ir bijusi samērā aktīva loma, un arī ka minētais pārstāvis "ticis saukts par "Viedo" un pat nodēvēts par "mācītāju"""".

77 Otrkārt, minētajā 266. apsvērumā ir iekļauts izvilkums no *Cerestar* paziņojuma, saskaņā ar kuru, "lai gan augstākā līmeņa sanāksmes parasti vadīja [*HLR* un *JBL* pārstāvji], [*Cerestar*] pilnībā šķitis, ka [*ADM* pārstāvim] bijusi vadoša loma. [*ADM* pārstāvis] vadījis "sherpa" sanāksmes un parasti sagatavojis aizliegtās vienošanās materiālus un saskaņojamo cenu sarakstus".

78 Vispirms ir jāuzsver, ka pretēji tam, ko apgalvo Komisija, Pirmās instances tiesa nav apstiprinājusi principu, ka Komisijai nebija pienākuma paziņojumā par iebildumiem norādīt faktiskos apstākļus, kas tai lika *ADM* atzīt par aizliegtas vienošanās aizsācēju. Tā pārsūdzētajā spriedumā ir norādījusi:

"438 Attiecīgo uzņēmumu tiesību uz aizstāvību ievērošana neuzliek Komisijai pienākumu paziņojumā par iebildumiem sniegt precīzākas norādes par to, kā tā attiecīgā gadījumā izmantos [galvenos faktiskos un tiesību apstākļus, kas var pamatot naudas sodu], naudas soda aprēķināšanai. Komisijai it īpaši nebija jānorāda, vai tā var uzskatīt *ADM* par aizliegtās vienošanās līderi, tāpat tai nebija jākomentē eventuālais *ADM* naudas soda palielinājums, ko uzņēmums šai sakarā izpelnījies [..].

439 [..] jāatgādina, ka Komisija iekļāva [FIB ziņojumu un *Cerestar* paziņojumu] paziņojuma par iebildumiem pielikumā, līdz ar to dalībnieki varēja par tiem izteikties, tostarp arī par to lietojumu pierādījumu statusā."

79 Tādējādi Pirmās instances tiesa ir atzinusi, ka Komisija bija ievērojusi *ADM* tiesības uz aizstāvību, jo tā paziņojumam par iebildumiem bija pievienojusi pierādījumus, no kuriem izrietēja fakti, ko tā bija izmantojusi apstrīdētajā lēmumā, lai *ADM* kvalificētu kā aizliegtas vienošanās aizsācēju.

80 Ņemot vērā iepriekš izklāstīto un kaut arī Pirmās instances tiesai nevar pārmest, ka tā ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā, pārsūdzētā sprieduma 438. punktā atzīstot, ka paziņojumā par iebildumiem Komisijai nebija jānorāda veids, kādā tā izmanto faktiskos apstākļus, lai noteiktu naudas soda apmēru, ne arī īpaši tas, vai tā, pamatojoties uz šiem faktiem, bija paredzējusi kādu uzņēmumu kvalificēt kā aizliegtas vienošanās aizsācēju, Komisijai tomēr vismaz bija jānorāda šie faktiskie apstākļi.

81 Tomēr ir jāsecina, ka pretēji tam, ko apgalvo Komisija, fakti, ar kuriem tā ir pamatojusi savu nostāju apstrīdētā lēmuma 265. un 266. apsvērumā un kas ir atrodami FIB ziņojumā un *Cerestar* paziņojumā, nav minēti paziņojumā par iebildumiem.

82 Kā to ir norādījis ģenerāladvokāts secinājumu 40. punktā, Pirmās instances tiesa pārsūdzētā sprieduma 439. punktā nav uzskatījusi, ka paziņojumā par iebildumiem ir tikuši izklāstīti izšķiroši fakti, bet tā ir konstatējusi, ka ar to vien, ka Komisija minētajam paziņojumam ir pievienojusi dokumentus, no kuriem izriet šie fakti, prasītājai tika dota iespēja izteikt savu viedokli ne tikai par šo dokumentu izmantošanu pierādījumu statusā, bet arī par faktiem, kas tajos bija aprakstīti.

83 Tādējādi ir jānoskaidro, vai Pirmās instances tiesa nav pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā, uzskatot, ka Komisija, šādi rīkojoties, bija ievērojusi prasītājas tiesības uz aizstāvību.

84 Jāatgādina, ka tiesību uz aizstāvību ievērošana visās procedūrās, kuru rezultātā var tikt noteiktas sankcijas, it īpaši naudas sodi un kavējuma naudas, ir Kopienu tiesību pamatprincips, kas ir jāievēro arī administratīva rakstura procesā (skat. it īpaši 2007. gada 10. maija spriedumu lietā C-328/05 P *SGL Carbon*/Komisija, Krājums, I-3921. lpp., 70. punkts).

85 Tiesību uz aizstāvību ievērošana pieprasa, lai uzņēmums, attiecībā uz kuru tiek veikta izmeklēšana, būtu varējis administratīvās procedūras laikā pienācīgi darīt zināmu savu nostāju par attiecīgo faktu pastāvēšanu un atbilstību, kā arī par dokumentiem, kurus Komisija izmantojusi, lai pamatotu apgalvojumu par Līguma pārkāpuma pastāvēšanu (skat. iepriekš minēto spriedumu apvienotajās lietās *Musique Diffusion française* u.c./Komisija, 10. punkts; 2007. gada 25. janvāra spriedumu lietā C-407/04 *Dalmine*/Komisija, Krājums, I-829. lpp., 44. punkts, kā arī iepriekš minēto spriedumu lietā *SGL Carbon*/Komisija, 71. punkts).

86 Tieši paziņojums par iebildumiem ļauj uzņēmumiem, attiecībā uz kuriem tiek veikta izmeklēšana, noskaidrot tos pierādījuma elementus, kas ir Komisijas rīcībā, un nodrošina tiesību uz aizstāvību pilnīgu efektivitāti (šajā sakarā skat. 2002. gada 15. oktobra spriedumu apvienotajās lietās C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, no C-250/99 P līdz C-252/99 P un C-254/99 P *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, *Recueil*, I-8375. lpp., 315. un 316. punkts, kā arī 2004. gada 7. janvāra spriedumu apvienotajās lietās C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P un C-219/00 P *Aalborg Portland* u.c./Komisija, *Recueil*, I-123. lpp., 66. un 67. punkts).

87 Šajā sakarā šajā paziņojumā skaidri ir jānorāda visi būtiskie apstākļi, kurus Komisija ir ņēmusi vērā šajā procedūras stadijā (skat. iepriekš minēto spriedumu apvienotajās lietās *Musique Diffusion française* u.c./Komisija, 14. punkts).

88 Lai būtu ievērotas tiesības uz aizstāvību, attiecīgajam uzņēmumam administratīvās procedūras laikā ir jādod iespēja pienācīgi darīt zināmu savu viedokli par attiecīgo faktu un apstākļu pastāvēšanu un atbilstību, kā arī par dokumentiem, kurus Komisija izmantojusi, lai pamatotu apgalvojumu par pārkāpuma pastāvēšanu (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Dalmine*/Komisija, 44. punkts).

89 Jāsecina, ka šajā gadījumā pastāvošajos apstākļos ar to vien, ka paziņojumam par iebildumiem bija pievienoti dokumenti, no kuriem ir iegūti fakti, pamatojoties uz kuriem *ADM* tika atzīta par aizliegtas vienošanās aizsācēju, nepietiek, lai būtu izpildītas iepriekš minētās prasības, jo ar minēto paziņojumu tai netika dota iespēja apstrīdēt šos faktus un tādējādi pienācīgi aizstāvēt savas tiesības.

90 Jāsecina, ka pierādījumiem, no kuriem ir iegūti fakti, ar kuriem apstrīdētajā lēmumā bija pamatota *ADM* atzīšana par aizliegtas vienošanās aizsācēju, to rakstura dēļ noteikti piemīt subjektīvs aspekts, jo tos veido personu, kuru rīcība apšaubīta Komisijas uzsāktajā pārkāpuma procedūrā, vai citu valsts konkurences iestāžu sniegtas liecības.

91 Tādējādi, pirmkārt, FIB ziņojums ir sagatavots, nopratinot bijušo *ADM* pārstāvi, kam bija imunitāte procedūrā, kuru bija īstenojušas Amerikas Savienoto Valstu konkurences iestādes.

92 Otrkārt, otru pierādījumu veido *Cerestar*, kas ir ar *ADM* konkurējošs uzņēmums citronskābes tirgū un kas pats ir bijis attiecīgās aizliegtas vienošanās dalībnieks, pēkšņs paziņojums.

93 Tas vien, ka šie dokumenti bija pievienoti paziņojumam par iebildumiem, neļāva apelācijas sūdzības iesniedzējai novērtēt ticamību, ko Komisija piešķīra katram no apstākļiem, kas bija darīts zināms minētajos dokumentos.

94 Tādējādi šajā gadījumā pastāvošajos apstākļos nevar uzskatīt, ka, tikai paziņojumam par iebildumiem pievienojot dokumentus un pierādījumus, no kuriem izriet fakti, ar kuriem Komisija ir pamatojusi apstrīdēto lēmumu, lai apelācijas sūdzības iesniedzēju

kvalificētu kā aizliegtas vienošanās aizsācēju, šos faktus tieši neminot pašā minētā paziņojuma tekstā, Komisija ir devusi *ADM* iespēju aizstāvēt savas tiesības.

95 Līdz ar to no iepriekš izklāstītā izriet, ka Pirmās instances tiesa ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā, atzīstot, ka Komisija nav pārkāpusi apelācijas sūdzības iesniedzējas tiesības uz aizstāvību, to kvalificējot kā aizliegtas vienošanās aizsācēju, pamatojoties uz apstākļiem, ko tā šajā nolūkā norādījusi, bet kas nebija minēti apelācijas sūdzības iesniedzējai nosūtītajā paziņojumā par iebildumiem.

96 Līdz ar to pirmā pamata otrā daļa ir jāpieņem.

Par otro līdz piekto pamatu, kas ir pamatots ar kļūdām tiesību piemērošanā vai pierādījumu sagrozīšanu attiecībā uz ADM *kā aizliegtas vienošanās aizsācēja kvalifikāciju*

97 Ņemot vērā atbildi, kas sniegta uz *ADM* norādīto pirmo pamatu, otrais līdz piektais apelācijas sūdzības pamats, kas attiecas arī uz *ADM* kā aizliegtas vienošanās aizsācēja kvalifikāciju, pamatojoties uz apstākļiem, kas izriet no FIB ziņojuma un *Cerestar* paziņojuma, nav jāanalizē.

Par sesto pamatu, kas ir pamatots ar kļūdu tiesību piemērošanā saistībā ar Pirmās instances tiesas vērtējumu, kurš attiecas uz atbildību mīkstinošu apstākļu neņemšanu vērā

Lietas dalībnieku argumenti

98 *ADM* apgalvo, ka, pārsūdzētā sprieduma 346. punktā atzīstot, ka Komisijai nebija Pamatnostādnēs paredzētā pienākuma piemērot atbildību mīkstinošus apstākļus pārkāpuma izbeigšanas gadījumā, Pirmās instances tiesa ir kļūdaini interpretējusi šīs Pamatnostādnes. Pretēji tam, kas ir atzīts 335.–340. punktā, atbildību mīkstinošu apstākļu piemērošana nevar būt tikai iespēja, kas sniegta Komisijai, kura varētu ņemt vērā aizliegtas vienošanās slepeno raksturu, lai tai piemērotu minētos apstākļus vai nepiemērotu tos.

99 Komisija uzskata, ka Pirmās instances tiesa pamatoti ir uzskatījusi, ka pārkāpuma izbeigšana mehāniski neizraisa tiesības uz naudas soda samazinājumu. Komisijai šajā sakarā esot rīcības brīvība tostarp attiecībā uz attiecīgā uzņēmuma rīcību. Šajā gadījumā *ADM* ieguldījums administratīvajā procedūrā neesot bijis tik izšķirošs, lai tai varētu piemērot atbildību mīkstinošos apstākļus.

Tiesas vērtējums

100 Jāatgādina, ka saskaņā ar Pamatnostādņu 3. punktu Komisijas noteiktā naudas soda pamatsumma tiek samazināta tostarp, ja apsūdzētais uzņēmums pārkāpumu izbeidz pēc pirmās Komisijas iejaukšanās.

101 Šajā sakarā Pirmās instances tiesa pārsūdzētā sprieduma 338. punktā ir atzinusi, ka šī norma ir jāinterpretē tādējādi, ka tikai attiecīgās lietas īpašie apstākļi, kuros pieņēmums par pārkāpuma izbeigšanu pēc pirmās Komisijas iejaukšanās ir īstenojies, varētu pamatot šī apstākļa kā vainu mīkstinoša apstākļa ņemšanu vērā.

102 Tātad Pirmās instances tiesa ir noraidījusi apelācijas sūdzības iesniedzējas apgalvojumu, saskaņā ar kuru atbilstoši Pamatnostādņu 3. punktam aizliegtās vienošanās izbeigšanai būtu automātiski jāizraisa naudas soda pamatsummas samazināšana, pārsūdzētā sprieduma 337. punktā uzsverot, ka *ADM* ieteiktā šīs normas interpretācija apdraudētu EKL 81. panta 1. punkta lietderīgo iedarbību.

103 Šādi rīkojoties, Pirmās instances tiesa nav pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā.

104 Ir jāsecina, ka šāda naudas soda pamatsummas samazinājuma atzīšana ir obligāti saistīta ar lietas apstākļiem, kuri Komisijai var likt to nepiemērot uzņēmumam, kurš ir prettiesiskas vienošanās dalībnieks.

105 Tādējādi, ja atbildību mīkstinoša apstākļa piemērošana tiktu atzīta situācijās, kurās uzņēmums ir tādas acīmredzami prettiesiskas vienošanās dalībnieks, par kuru tas zināja vai nevarēja nezināt, ka tā ir pārkāpums, tas varētu mudināt uzņēmumus turpināt būt slepenās vienošanās dalībniekiem tik ilgi, cik iespējams, cerot, ka to rīcība nekad netiks atklāta, tomēr apzinoties, ka, ja to rīcība tiktu atklāta, pārtraucot pārkāpumu, tie varētu panākt naudas soda samazinājumu. Šāds atzinums liegtu jebkādu uzliktā naudas soda preventīvo iedarbību un apdraudētu EKL 81. panta 1. punkta lietderīgo iedarbību (skat. 2009. gada 19. marta spriedumu lietā C-510/06 P *Archer Daniels Midland*/Komisija, Krājums, I-1843. lpp., 149. punkts).

106 Līdz ar to Pirmās instances tiesa pamatoti ir nospriedusi, ka tās konstatētajos apstākļos apelācijas sūdzības iesniedzēja nevar apgalvot, ka Komisijai noteikti bija pienākums tai piemērot naudas soda pamatsummas samazinājumu tāpēc, ka tā bija izbeigusi savu prettiesisko rīcību pēc pirmās Amerikas Savienoto Valstu konkurences iestāžu iejaukšanās.

107 Tādējādi sestais pamats ir jānoraida kā nepamatots.

Par septīto pamatu, kas ir pamatots ar kļūdu tiesību piemērošanā, piemērojot paziņojuma par sadarbību B iedaļu

Lietas dalībnieku argumenti

108 Uzskatot, ka *ADM* kā aizliegtas vienošanās aizsācēja kvalificēta kļūdas dēļ, tā pārmet Pirmās instances tiesai, ka tā nav pieņēmusi tās pamatu, kas attiecas uz paziņojuma par sadarbību B iedaļas piemērošanu.

109 Komisija uzskata, ka šis pamats atkārto pirmo apelācijas sūdzības pamatu, līdz ar to tas ir jāatzīst par nepieņemamu.

Tiesas vērtējums

110 Kā tas tika atzīts šī sprieduma 95. punktā, Pirmās instances tiesa nepamatoti uzskatīja, ka Komisija būtu varējusi izmantot faktus, kas izriet no FIB ziņojuma un *Cerestar* paziņojuma, lai *ADM* kvalificētu kā aizliegtas vienošanās aizsācēju, kaut arī šie fakti nebija minēti paziņojumā par iebildumiem, nepārkāpjot *ADM* tiesības uz aizstāvību.

111 Tā kā pārsūdzētā sprieduma 225. un 226. punktā Pirmās instances tiesa ir atzinusi, ka neatkarīgi no iepriekš minētajiem pierādījumiem divpusēju sanāksmju esamība ir tikai norāde, kas pati par sevi neļāva secināt, ka apelācijas sūdzības iesniedzējai bija aizsācēja loma, šajos apstākļos no tā izriet, ka Pirmās instances tiesa nepamatoti ir apstiprinājusi *ADM* kā aizliegtas vienošanās aizsācēja kvalifikāciju.

112 Tādējādi, tā kā apelācijas sūdzības iesniedzēja nav likumīgi tikusi kvalificēta kā aizliegtas vienošanās aizsācēja, Pirmās instances tiesa nevarēja, nepieļaujot kļūdu tiesību piemērošanā, nepiemērot paziņojuma par sadarbību B iedaļu tādēļ, ka *ADM* bija aizliegtas vienošanās aizsācēja loma.

113 Tādējādi šis pamats ir jāpieņem.

Par astoto pamatu, kas ir pamatots ar tiesiskās paļāvības aizsardzības principa pārkāpumu

Lietas dalībnieku argumenti

114 *ADM* uzskata, ka tam, ko Pirmās instances tiesa ir konstatējusi pārsūdzētā sprieduma 386.–391. punktā, bija jāliek tai secināt, ka Komisija *ADM* bija radījusi tiesisku paļāvību attiecībā uz naudas soda apmēra samazinājuma piemērošanu atbilstoši paziņojuma par sadarbību B iedaļai. Šajā sakarā apelācijas sūdzības iesniedzēja apgalvo, ka procesa stadija, kurā notiek sadarbība, nevar būt tāda, kurā var rasties šāda paļāvība, pretēji tam, ko Pirmās instances tiesa ir atzinusi pārsūdzētā sprieduma 394. punktā. Tā šajā sakarā atsaucas uz 2006. gada 22. jūnija spriedumu lietā C-182/03 Beļģija un *Forum 187*/Komisija (Krājums, I-5479. lpp., 147.–167. punkts).

115 Komisija uzskata, ka, tā kā tā objektīvi nespēj precīzi definēt katra aizliegtas vienošanās dalībnieka lomu pirms administratīvās procedūras beigām, *ADM* nevarēja rasties paļāvība attiecībā uz iespējamu "ļoti liela" tam nosakāmā naudas soda apmēra samazinājuma piemērošanu paziņojuma par sadarbību B iedaļas nozīmē.

Tiesas vērtējums

116 Pirmkārt, kā to ir uzsvēris ģenerāladvokāts secinājumu 208. punktā, ir jāsecina, ka ar šo pamatu *ADM* mēģina apelācijas tiesvedībā panākt, ka tiek pārskatīti fakti, ko ir novērtējusi Pirmās instances tiesa, kas nav Tiesas kompetencē, izņemot pierādījumu sagrozīšanas gadījumu.

117 Šajā gadījumā, pamatojoties uz apstākļiem, ko ir izskatījusi Pirmās instances tiesa pārsūdzētā sprieduma 386.–391. punktā, tā pienācīgi varēja secināt, ka Komisija vēlējās mudināt apelācijas sūdzības iesniedzēju sadarboties, nesniedzot tomēr tai precīzas garantijas attiecībā uz samazinājuma piemērošanu nosakāmā naudas soda apmēram atbilstoši paziņojuma par sadarbību B iedaļai.

118 Otrkārt, saskaņā ar šī paziņojuma E iedaļu tikai brīdī, kad Komisija pieņem galīgo lēmumu, tā vērtē, vai ir izpildīti minētā paziņojuma B, C vai D iedaļā minētie nosacījumi. Tādējādi Pirmās instances tiesa nav pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā, atzīstot, ka Komisija nevarēja apelācijas sūdzības iesniedzējai sniegt nekādas precīzas garantijas attiecībā uz jebkāda naudas soda samazinājuma piemērošanu kādā procedūras stadijā pirms galīgā lēmuma pieņemšanas.

119 Līdz ar to astotais pamats ir jānoraida daļēji kā nepieņemams un daļēji kā nepamatots.

Par devīto pamatu, kas ir pamatots ar principa, ka Komisijai ir jāievēro normas, ko tā sev ir noteikusi, pārkāpumu

Lietas dalībnieku argumenti

120 *ADM* pārmet Pirmās instances tiesai, ka tā nav konstatējusi, ka Komisija nepamatoti nebija definējusi konkrēto tirgu, lai novērtētu aizliegtas vienošanās ietekmi, kaut gan runa ir par priekšnosacījumu, kas noteikti ir jāizpilda, lai konstatētu apdraudējumu, kas tirgum nodarīts ar šo aizliegto vienošanos. Kaut arī Komisija bija noteikusi minēto tirgu, tai bija jāņem vērā citronskābes aizstājēji un, ņemot vērā apelācijas sūdzības iesniedzējas sniegtos pierādījumus, jāsecina, ka aizliegtā vienošanās nav ietekmējusi cenas, kas piemērotas citronskābes nozarē.

121 Komisija uzskata, pirmkārt, ka šis pamats ir nepieņemams, jo apelācijas sūdzības iesniedzēja faktiski lūdz Tiesu pārbaudīt tās sniegto pierādījumu vērtējumu. Otrkārt, *ADM* pārmetums ir pamatots ar sliktu izpratni par mērķi, kāds ir attiecīgā tirgus definēšanai. Šajā gadījumā būtu jānošķir EKL 81. panta pārkāpuma esamības vērtējums, kam ir nepieciešams definēt konkrēto tirgu, no pārkāpuma smaguma vērtējuma.

Tiesas vērtējums

122 Vispirms ir jāatgādina, ka Pamatnostādnēs ir paredzēts, ka pārkāpuma konkrēta ietekme uz tirgu ir apstāklis, kas ir jāņem vērā, lai novērtētu izdarītā pārkāpuma smagumu, nosakot naudas soda apmēru.

123 Pārsūdzētā sprieduma 198. punktā Pirmās instances tiesa ir norādījusi, ka, lai noteiktu aizliegtas vienošanās konkrēto ietekmi, Komisija ir ņēmusi vērā tikai citronskābes tirgu. Šādi rīkojoties, tā nav ņēmusi vērā plašāku tirgu, kas, kā uzskata apelācijas sūdzības iesniedzēja, būtu jāņem vērā un kurā ir iekļauti arī apelācijas sūdzības iesniedzējas norādītie citronskābes aizstājēji.

124 Tādējādi pārsūdzētā sprieduma 152.–156. un 180.–193. punktā Pirmās instances tiesa ir atsaukusies uz analīzi, uz ko apstrīdētajā lēmumā bija norādījusi Komisija un kas tai lika konstatēt citronskābes cenu pieaugumu vienlaikus ar aizliegtas vienošanās ieviešanu, ko *ADM* nebija apstrīdējusi.

125 Šajā sakarā, pirmkārt, kaut arī pārkāpuma konkrētā ietekme uz tirgu ir apstāklis, kas ir jāņem vērā, lai novērtētu minētā pārkāpuma smagumu, runa ir par vienu no kritērijiem,

un pārējie kritēriji ir pārkāpuma raksturs un ģeogrāfiskā tirgus izmērs. Tāpat arī Pamatnostādnēs ir precizēts, ka šī konkrētā ietekme uz tirgu ir jāņem vērā tikai tad, ja tā ir nosakāma.

126 Otrkārt, kā ģenerāladvokāts to ir norādījis secinājumu 200. un 201. punktā, apelācijas sūdzības iesniedzēja nav apstrīdējusi to, ka vismaz daļā tirgus aizliegta vienošanās ietekmēja citronskābes cenas.

127 Šajos apstākļos Pirmās instances tiesa pārsūdzētā sprieduma 200. un 201. punktā pamatoti atzina, ka apelācijas sūdzības iesniedzējas argumentācijai nevar piekrist, jo tā nav pierādījusi, ka Komisijai būtu bijis jākonstatē, ka nepastāv aizliegtas vienošanās ietekme, ja tā būtu noteikusi konkrēto tirgu, kā to iesaka apelācijas sūdzības iesniedzēja.

128 Rīkojoties šādā veidā, pretēji tam, ko apgalvo *ADM*, Pirmās instances tiesa tikai uzskatīja, ka tās iesniegtie pierādījumi neļauj noraidīt Komisijas analīzi, nenovirzot pierādīšanas pienākumu.

129 Līdz ar to devītais pamats ir jānoraida kā nepamatots.

130 Ņemot vērā visus iepriekš izklāstītos apsvērumus, pārsūdzētais spriedums ir jāatceļ tiktāl, ciktāl tajā ir noraidīti pamati, kurus prasītāja norādījusi savas prasības pamatojumam un kuru mērķis bija panākt, ka tiek atcelts apstrīdētais lēmums tiktāl, ciktāl *ADM* šajā lēmumā ir kvalificēta kā aizliegtas vienošanās aizsācēja un šī iemesla dēļ, pirmkārt, ir palielināta prasītājai piemērojamā naudas soda pamatsumma, un, otrkārt, *ADM* nav piemērota paziņojuma par iebildumiem B iedaļa.

Par prasību Pirmās instances tiesā

131 Atbilstoši Tiesas Statūtu 61. panta pirmās daļas otrajam teikumam Pirmās instances tiesas nolēmuma atcelšanas gadījumā Tiesa pati var taisīt galīgo spriedumu šajā lietā, ja to ļauj tiesvedības stadija. Tā tas ir šajā gadījumā.

Par pamatu, kas ir pamatots ar kļūdainu aizliegtas vienošanās aizsācēja kvalifikāciju

132 Pamats, kas norādīts, lai pamatotu prasību par apstrīdēto lēmumu, par kuru Pirmās instances tiesa ir lēmusi kļūdaini, ietilpst prasītājas iebildumos par aizliegtas vienošanās aizsācēja kvalifikāciju un šī iemesla dēļ notikušo naudas soda pamatsummas paaugstinājuma 35 % apmērā piemērošanu.

133 Tā kā no šī sprieduma 94. punkta izriet, ka Komisija nav devusi *ADM* iespēju aizstāvēt savas tiesības saistībā ar apstākļiem, kas izriet no FIB ziņojuma un *Cerestar* paziņojuma, ko tā ir ņēmusi vērā apstrīdētajā lēmumā, lai apelācijas sūdzības iesniedzēju kvalificētu kā aizliegtas vienošanās aizsācēju, ir jāpārbauda, vai šī iestāde papildus šiem faktiem ir iesniegusi pierādījumus, kas ļauj noteikt šādu kvalifikāciju.

134 Šajā sakarā no apstrīdētā lēmuma 263. un 264. apsvēruma, kā arī paziņojuma par iebildumiem 56.–58. punkta izriet, ka Komisija papildus ir apgalvojusi, ka pastāvēja

virkne divpusēju sanāksmju, kurā 1991. gada janvārī piedalījās *ADM* un attiecīgi *HLR*, *H & R* un *JBL*, lai uzsāktu vai pat sagatavotu aizliegtu vienošanos.

135 Tomēr apstrīdētā lēmuma 264. apsvērumā Komisija ir piebildusi, ka "tas, ka *ADM* bija sarīkojusi virkni divpusēju sanāksmju ar saviem konkurentiem īsi pirms pirmās daudzpusējās aizliegtās vienošanās sanāksmes, nav pietiekams pamats, lai secinātu, ka *ADM* ir bijusi aizliegtās vienošanās iniciatore, tomēr tas ir uzskatāms par būtisku norādi". Pēc tam šī lēmuma 265. un 266. apsvērumā Komisija ir atsaukusies uz precīziem apstākļiem, kas izriet no FIB ziņojuma un *Cerestar* paziņojuma.

136 Kā tas ir uzsvērts šī sprieduma 94. un 95. punktā, Komisija nevarēja pamatoties uz izšķirošiem apstākļiem, kas ņemti vērā apstrīdētā lēmuma 265. un 266. apsvērumā, lai *ADM* kvalificētu kā aizliegtas vienošanās aizsācēju, nepārkāpjot tās tiesības uz aizstāvību.

137 Tādējādi, tā kā ar to vien, ka ir virkne divpusēju sanāksmju, kā tas paredzēts šī lēmuma 263. un 264. apsvērumā, nepietiek, lai *ADM* kvalificētu kā aizliegtas vienošanās aizsācēju, Komisija nav pierādījusi šīs kvalifikācijas pamatotību, līdz ar to tā nevarēja apelācijas sūdzības iesniedzējai noteiktajai naudas soda pamatsummai piemērot 35 % palielinājumu, ņemot vērā atbildību pastiprinošu apstākli, kas saistīts ar minēto kvalifikāciju.

138 Līdz ar to šis pamats ir jāpieņem.

Par pamatu, kas ir pamatots ar kļūdainu paziņojuma par sadarbību B iedaļas b) punkta noteikumu piemērošanu

Apstrīdētais lēmums

139 Pamatojoties uz secinājumiem, kas izdarīti apstrīdētā lēmuma 305. apsvērumā, Komisija saskaņā ar paziņojuma par sadarbību B iedaļu *Cerestar* piemēroja "ļoti lielu samazinājumu", proti, 90 % no naudas soda apmēra, kas tam tiktu noteikts nesadarbošanās gadījumā. Komisija minētajā apsvērumā atzina, ka šis uzņēmums bija pirmais, kas 1998. gada 29. oktobra sanāksmē ar Komisijas dienestiem sniedza izšķirošu informāciju, kura ļāva pierādīt aizliegtas vienošanās esamību. Nākamajā apsvērumā tā piebilda, ka "informācija, ko [*Cerestar*] sniedzis 1998. gada 29. oktobra sanāksmē un kas atbilst tai, kas vēlāk bija norādīta tā 1999. gada 25. marta rakstiskajā paziņojumā, bija pietiekama, lai pierādītu aizliegtas vienošanās esamību, un tā Komisijai tika nosūtīta, pirms to bija sniegusi *ADM*". Tādējādi minētā lēmuma 308. apsvērumā Komisija ir noraidījusi *ADM* apgalvojumu, ka tā bija izpildījusi minētajā B iedaļā paredzētos nosacījumus, lai saņemtu "ļoti lielu [naudas soda apmēra] samazinājumu".

Lietas dalībnieku argumenti

140 Savas prasības pamatojumam Pirmās instances tiesā *ADM* apgalvoja, ka Komisija bija kļūdaini piemērojusi paziņojuma par sadarbību B iedaļas b) punktu. Tā faktiski bija "pirmā, kas sniedza izšķirošu informāciju, lai pierādītu aizliegtas vienošanās esamību" šīs tiesību normas nozīmē 1998. gada 11. decembra sanāksmē, jo *Cerestar* sniegtā informācija 1998. gada 29. oktobra sanāksmē nebija "izšķiroša" minētās tiesību normas nozīmē.

141 Pirmkārt, *Cerestar* nav sniedzis nekādu informāciju par aizliegto vienošanos pirms 1992. gada 12. maija, jo tas kļuvis par aizliegtās vienošanās dalībnieku tikai pēc šī

datuma. Visas ziņas, kas Komisijai bija par aizliegto vienošanos šajā laikposmā, esot gūtas tikai no informācijas, ko sniegusi galvenokārt *ADM*.

142 Otrkārt, *Cerestar* paziņojums, kas atbilst informācijai, kura mutvārdos paziņota 1998. gada 29. oktobra sanāksmē, nebija ne pārliecinošs, ne precīzs attiecībā uz sanāksmju datumiem un aizliegtas vienošanās dalībniekiem. *Cerestar* esot norādījis 32 sanāksmes, kas notikušas dažādos datumos no 1991. gada 14. novembra, proti, pirms *Cerestar* kļuva par aizliegtas vienošanās dalībnieku, līdz 1996. gada 17. jūlijam, proti, krietni pēc aizliegtās vienošanās izjukšanas. Tas esot norādījis, ka deviņas no sanāksmēm esot bijušas aizliegtās vienošanās sanāksmes, kas noteikti ir notikušas, astoņas bijušas "iespējamas" sanāksmes, bet piecpadsmit citas neesot bijušas aizliegtas vienošanās sanāksmes vai "[esot bijis] maz ticams, ka tās tādas varētu būt". Dalībnieku personas dati esot sniegti par trim no šīm 17 sanāksmēm, kuras izrādījušās šīs "drošās" vai "iespējamās" aizliegtās vienošanās sanāksmes. Sešas šādas sanāksmes faktiski neesot notikušas, kā to apliecinājuši citi attiecīgie uzņēmumi vai konstatējusi Komisija.

143 Treškārt, *Cerestar* vēlāk Komisijai adresētā 1999. gada 7. maija vēstulē esot atzinis, ka virkne norādīto sanāksmju tomēr faktiski nav notikušas.

144 Ceturtkārt, *Cerestar* paziņojums ir neskaidrs un nepārliecinošs attiecībā uz šo sanāksmju priekšmetu. Nav sniegti nekādi precīzi dati par cenām un kvotām, izņemot pašam *Cerestar* noteiktās kvotas.

145 Piektkārt, nav skaidrs, vai *Cerestar* tāpat kā *ADM* ir sniegusi Komisijai pierādījumus no pirmavotiem. Tomēr *Cerestar* vēlāk esot uzskatījis par nepieciešamu pilnveidot un precizēt savu 1998. gada 29. oktobra mutvārdu paziņojumu.

146 Sestkārt, pats *Cerestar* ir saņēmis no Komisijas pieprasījumu sniegt sīkāku informāciju, kurš datēts ar 1999. gada 3. martu un pamatots ar *ADM* paziņojumiem. *Cerestar* esot bijusi dota iespēja izskatīt informācijas pieprasījumu, kas attiecas uz sanāksmju datumiem un norises vietām un kas esot bijis pamatots ar *ADM* sniegtajiem pierādījumiem, pirms Komisijai nosūtīt savu galīgo paziņojumu 1999. gada 25. martā.

147 Apelācijas sūdzības iesniedzēja apgalvo, ka tā sniegtie pierādījumi esot bijuši pārliecinoši. *ADM* norāda, ka 1998. gada 11. decembra sanāksmē tā sniegusi Komisijai liecību no pirmavotiem, proti, aktuālu dokumentāru pierādījumu, kā arī dokumentus, kas pierāda, kā tika organizēta un īstenota aizliegtā vienošanās. *ADM* sniegtajos pierādījumos esot bijušas daudzas sīkas ziņas par aizliegtās vienošanās sanāksmēm, dalībniekiem, kompensējošiem un kontroles mehānismiem, cenām un kvotām.

148 Komisija norāda, ka saistībā ar sniegto pierādījumu "izšķirošā" rakstura vērtējumu paziņojuma par sadarbību B iedaļas b) punkta nozīmē nav nozīmes tam, ka šos pierādījumus ir sniedzis uzņēmums, kas nav bijis attiecīgās aizliegtas vienošanās dalībnieks visā tās spēkā esamības laikā. Šiem pierādījumiem ir jābūt saistītiem ar aizliegtas vienošanās pastāvēšanu, nevis ar tās ilgumu.

149 Tāpat arī tas, ka Komisijai paziņotā informācija ir nepilnīga, nav šķērslis tam, lai to varētu uzskatīt par izšķirošu.

Tiesas vērtējums

150 Vispirms ir jāuzsver, kā to ir darījis ģenerāladvokāts secinājumu 221. un 222. punktā, ka pašā paziņojuma par sadarbību B iedaļas b) punkta tekstā nav paredzēts, ka "pirmajam" uzņēmumam ir jāsniedz visa informācija, kas pierāda aizliegtas vienošanās darbības visos sīkumos. Saskaņā ar šo tiesību normu, lai uzņēmumu varētu uzskatīt pa "pirmo"

uzņēmumu, pietiek, ka tas sniedz izšķirošu "informāciju", lai pierādītu aizliegtas vienošanās pastāvēšanu. Šajā tekstā arī nav paredzēts, ka sniegtajai informācijai pašai par sevi jābūt pietiekošai, lai sagatavotu paziņojumu par iebildumiem vai pat pieņemtu galīgo lēmumu, kurā konstatēta pārkāpuma esamība. Tomēr, kaut arī minētajā B iedaļas b) punktā paredzētajai informācijai pašai par sevi ne vienmēr ir jābūt pietiekamai, lai pierādītu aizliegtas vienošanās pastāvēšanu, tai tomēr ir jābūt izšķirošai šajā sakarā. Līdz ar to informācijai ir jābūt ne tikai avotam, kas ļauj vadīt izmeklēšanu, kura jāveic Komisijai, bet tādai informācijai, kas var tikt izmantota tieši kā galvenais pierādījumu avots, lai pieņemtu lēmumu, kurā ir konstatēts pārkāpums.

151 Jāuzsver arī, ka saskaņā ar minēto B iedaļas b) punktu nav nozīmes tam, ka izšķiroša informācija ir sniegta mutvārdos.

152 Visbeidzot, Komisijai ir zināma rīcības brīvība, lai novērtētu, vai uzņēmuma sadarbība ir bijusi "izšķiroša" šīs tiesību normas nozīmē, lai konstatētu pārkāpuma esamību un lai to izbeigtu, līdz ar to tikai acīmredzami pārmērīga šīs rīcības brīvības izmantošana var tikt aizliegta.

153 Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, ir jāpārbauda, vai šajā gadījumā Komisija ir pieļāvusi acīmredzamu kļūdu vērtējumā, uzskatot, ka *Cerestar* bija pirmais uzņēmums, kas sniedzis izšķirošu informāciju, lai pierādītu aizliegtas vienošanās pastāvēšanu.

154 Apstrīdētā lēmuma 305. un 306. apsvērumā Komisija ir norādījusi, ka *Cerestar* bija pirmais, kas 1998. gada 29. oktobrī notikušajā sanāksmē sniedza izšķirošu informāciju, kura ļāva pierādīt aizliegtas vienošanās pastāvēšanu, un šī uzņēmuma paziņojumi rakstiski tika apstiprināti 1999. gada 25. martā.

155 Pirmkārt, ir jānorāda, ka *ADM* nevar apstrīdēt *Cerestar* sniegtās informācijas izšķirošo raksturu tikai tāpēc vien, ka pēdējais minētais kļuva par aizliegtas vienošanās dalībnieku tikai gadu pēc tās ieviešanas.

156 No vienas puses, kā to pamatoti ir uzsvērusi Komisija, paziņojuma par sadarbību B iedaļas b) punkts paredz, ka sniegtajai izšķirošajai informācijai ir jāattiecas uz pašu aizliegtas vienošanās pastāvēšanu, nevis uz tās ilgumu.

157 No otras puses, *Cerestar* paziņojumā ir iekļautas norādes par daudzpusējām sanāksmēm, kas notikušas, pirms tas kļuvis par aizliegtās vienošanās dalībnieku, kuras ir apstiprinātas *ADM* paziņojumos sanāksmē, kurā tikās *ADM* un Komisijas pārstāvji.

158 Otrkārt, attiecībā uz pašu *Cerestar* paziņojuma saturu ir svarīgi uzsvērt, pirmkārt, ka tajā ir aprakstīti aizliegtas vienošanās mehānismi, proti, cenu noteikšanas sistēma, tirgus daļu piešķiršana, informācijas apmaiņas sistēma un kompensācijas kārtība. Otrkārt, šajā paziņojumā ir iekļauts dažādu sanāksmju saraksts, kurās piedalījušies uzņēmumi, kas bija aizliegtas vienošanās dalībnieki.

159 Kaut arī atsevišķa *Cerestar* paziņojumā iekļautā informācija ir aptuvena un tajā sistemātiski nav iekļauti skaitļi attiecībā uz lēmumiem, kas pieņemti aizliegtas vienošanās sanāksmju laikā, atliek secināt, ka Komisija, nepieļaujot acīmredzamu kļūdu vērtējumā, varēja uzskatīt, ka šī informācija bija izšķiroša, lai pierādītu aizliegtas vienošanās pastāvēšanu.

160 *Cerestar* sniegtā informācija 1998. gada 29. oktobra sanāksmē ļāva Komisijai uzzināt, ka Eiropas citronskābes tirgū pastāv aizliegta vienošanās, aptuveni uzzināt tās ilgumu, mehānismus un norisi.

161 Tādējādi, kaut arī *Cerestar* sniegtā informācija nebija paši par sevi pietiekami pierādījumi attiecībā uz visiem pārkāpuma aspektiem, tā ir vairāk nekā avots, kas ļauj vadīt izmeklēšanu, kura ir jāveic Komisijai, jo Komisija to var izmantot tieši, lai pierādītu aizliegtas vienošanās pastāvēšanu.

162 Šajā sakarā tam, ka šī informācija neizriet no tiešām liecībām vai ka tā vēlāk tika papildināta vai precizēta, nav nozīmes, lai novērtētu tās izšķirošo raksturu.

163 Tādējādi ir jānoraida apelācijas sūdzības iesniedzējas pamats, kas pamatots ar to, ka Komisija kļūdaini ir piemērojusi paziņojuma par sadarbību B iedaļas b) punktu.

164 No visiem šiem apsvērumiem izriet, ka saskaņā ar Tiesas Statūtu 61. panta pirmo daļu apstrīdētā lēmuma 3. pants ir jāatceļ tiktāl, ciktāl *ADM* tajā ir noteikts naudas sods EUR 39,69 miljonu apmērā, ņemot vērā palielinājumu par 35 % no tai noteiktā naudas soda pamatsummas, jo tā tika atzīta par aizliegtas vienošanās aizsācēju, un līdz ar to samazināt šo naudas sodu līdz EUR 29,4 miljoniem.

Par tiesāšanās izdevumiem

165 Tiesas Reglamenta 122. panta pirmajā daļā ir paredzēts, ka Tiesa lemj par tiesāšanās izdevumiem, ja apelācijas sūdzība ir pamatota un Tiesa lietā taisa galīgo spriedumu. Saskaņā ar Reglamenta 69. panta 2. punktu, kas piemērojams apelācijas tiesvedībā saskaņā ar tā 118. pantu, dalībniekam, kam spriedums ir nelabvēlīgs, piespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, ja to ir prasījis lietas dalībnieks, kuram spriedums ir labvēlīgs. Saskaņā ar minētā reglamenta 69. panta 3. punktu, ja abiem lietas dalībniekiem spriedums ir daļēji labvēlīgs un daļēji nelabvēlīgs, Tiesa var nolemt, ka tiesāšanās izdevumi ir jāsadala vai ka lietas dalībnieki sedz savus tiesāšanās izdevumus paši.

166 Tā kā abiem lietas dalībniekiem spriedums apelācijas tiesvedībā ir daļēji labvēlīgs, Komisijai ir jāpiespriež atlīdzināt puse no apelācijas sūdzības iesniedzējas tiesāšanās izdevumiem, bet apelācijas sūdzības iesniedzēja atlīdzina Komisijas tiesāšanās izdevumus, kā arī pusi no saviem tiesāšanās izdevumiem.

167 Tā kā saistībā ar tiesvedību Pirmās instances tiesā pārsūdzētais spriedums daļēji ir atcelts un prasītājas prasījumi pirmajā instancē daļēji ir apmierināti, Komisijai ir jāpiespriež atlīdzināt vienu ceturto daļu no apelācijas sūdzības iesniedzējas tiesāšanās izdevumiem pirmajā instancē, bet apelācijas sūdzības iesniedzēja atlīdzina Komisijas tiesāšanās izdevumus, kā arī trīs ceturtdaļas no saviem tiesāšanās izdevumiem.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (pirmā palāta) nospriež:

1) atcelt Eiropas Kopienu Pirmās instances tiesas 2006. gada 27. septembra spriedumu lietā T-59/02 *Archer Daniels Midland*/Komisija tiktāl, ciktāl ar to ir noraidīts *Archer Daniels Midland Co.* pamats, kas attiecas uz tās tiesību uz aizstāvību pārkāpumu administratīvajā procedūrā, kurā tika pieņemts Komisijas 2001. gada 5. decembra Lēmums 2002/742/EK par procedūru atbilstoši EK līguma 81. pantam un EEZ līguma 53. pantam (Lieta COMP/

E-1/36.604 — Citronskābe), jo Eiropas Kopienu Komisija tai nedeva iespēju aizstāvēt savas tiesības saistībā ar faktiem, kurus tā ņēmusi vērā, lai *Archer Daniels Midland Co.* atzītu par aizliegtas vienošanās aizsācēju;

2) atcelt Eiropas Kopienu Pirmās instances tiesas 2006. gada 27. septembra spriedumu lietā *Archer Daniels Midland*/Komisija tiktāl, ciktāl ar to kā neatbilstošs ir noraidīts *Archer Daniels Midland Co.* pamats, kas attiecas uz to, ka Eiropas Kopienu Komisija ir kļūdaini piemērojusi Komisijas 1996. gada 18. jūlija paziņojuma par naudas sodu neuzlikšanu vai to apmēra samazināšanu lietās, kas skar aizliegtas vienošanās, B iedaļas b) punktu;

3) atcelt Lēmuma 2002/742/EK 3. pantu tiktāl, ciktāl tajā naudas soda apmērs *Archer Daniels Midland Co.* ir noteikts EUR 39,69 miljonu apmērā;

4) naudas soda apmērs, kas jāmaksā *Archer Daniels Midland Co.* saistībā ar pārkāpumu, kas konstatēts Lēmuma 2002/742/EK, kurš daļēji atcelts ar Eiropas Kopienu Pirmās instances tiesas 2006. gada 27. septembra spriedumu lietā T-59/02 *Archer Daniels Midland*/Komisija, 1. pantā, ir EUR 29,4 miljoni;

5) pārējā daļā apelācijas sūdzību noraidīt;

6) *Archer Daniels Midland Co.* sedz trīs ceturtdaļas no saviem tiesāšanās izdevumiem un atlīdzina Eiropas Kopienu Komisijas tiesāšanās izdevumus, kas saistīti ar tiesvedību Eiropas Kopienu Pirmās instances tiesā, kā arī sedz pusi no saviem tiesāšanās izdevumiem un atlīdzina Eiropas Kopienu Komisijas tiesāšanās izdevumus, kas saistīti ar apelācijas tiesvedību;

7) Eiropas Kopienu Komisija atlīdzina vienu ceturtdaļu no *Archer Daniels Midland Co.* tiesāšanās izdevumiem, kas saistīti ar tiesvedību Eiropas Kopienu Pirmās instances tiesā, kā arī pusi no *Archer Daniels Midland Co.* tiesāšanās izdevumiem, kas saistīti ar apelācijas tiesvedību.

[Paraksti]